

KULTTUURI

TIINA TAHVANAINEN

Kuorolla on Lisbeta-oopperassa merkittävä rooli.

Lisbeta-oopperan lopun valoisuus hämmentää

Arvostelu | Noita-vainoista kertova Lisbeta esittelee vahvasti ahvenanmaalaista oopperakulttuuria.

Liisamaija Hautsalo

OOPPERA

Karolina Eiriksdóttirin *Lisbeta Aleksanterin* teatterissa 21.4. Ohjaus Ida Kronholm. Estonian Sinfonietta ja Lisbetakören, kapellimestari Anna-Maria Helsing. Libretto Carina Karlsson ja Ida Kronholm, koreografia Soledad Howe. Rooleissa Sofie Asplund, Philip Björkqvist, Joonas Eloranta, Jenny Carlstedt, Therese Karlsson, Aarne Pelkonen, Veli Kujala.

”NAINEN ON TOINEN”, totesi ranskalainen filosofi ja feministi Simone de Beauvoir vuonna 1949 julkaistussa teoksessaan *Le deuxième sexe (Toinen sukupuoli)* viitaten siihen, että nainen jää aina toiseksi – vieraan rooliin miehen määrittelemässä järjestelmässä. Koska vieras koetaan usein uhkaavaksi, se täytyy tehdä vaarattomaksi.

Vaikka de Beauvoir teoretisoi tämän mekanismin vasta 1940-luvun lopulla, käytännössä se on ollut olemassa vuosituhansia, eikä vähiten keski- ja uuden ajan välisen murroskauden noitavainoissa Euroopassa. Näistä vainoista Ahvenanmaalla kertoo Karolina Eiriksdóttirin Aleksanterin teatterissa torstai-ilta esitetty ooppera *Lisbeta – noitanaisen ää* anna elää.

Lisbetan libretto perustuu Carina Karlssonin romaaniin *Märket* (2019), ja sen on kirjoittanut oopperan ohjaaja, Ida Kronholm, yhteistyössä kirjailijan kanssa.

Ooppera perustuu tositahtumiin. Sen alaotsikkoon sisältyvä kehutus on peräisin *Vanhasta testamentista*, ja sitä noudatettiin monin paikoin innokkaasti. Ahvenanmaalla kihlakunnan tuomari Nils Psilander muun muassa tuomitsi sen perusteella

kuolemaan seitsemän naista.

Arkisen kansanuskon demonisoiminen sai lähes naisen kuin naisen näyttämään paholaisen liittolaiselta.

ILLAN KAIKKI solistit lauloivat erinomaisesti.

Ikävä sattuma puuttui peliin, sillä mezzosopraano Jenny Carlstedt oli menettänyt äänensä. Hänen roolinsa lauloi ”montusta” vakuuttavasti Elli Vallin-oja, joka oli saanut nuotit edellisenä päivänä. Carlstedt kuitenkin teki vaikuttavalla, sairastunutta mieltä representoivalla näyttelijäntyöllään ilmeiseksi sen, mikä yleisen naisvihan lisäksi lienee ollut yksi merkittävä syy noitavainoihin.

MUSIIKILLISESTI *Lisbeta* on kelpo sävellys. Orkesteritekstuuri pysyy kevyenä, mikä mahdollistaa sen, että laulajien tekstistä saa helposti selvää. Teosta voisi luonnehtia kuoro-oopperaksi, sillä sekä mies- että naiskuorolla on oopperassa merkittävä rooli.

Lisbeta on kelpo sävellys.

Kapellimestari Anna-Maria Helsingin johtama Estonian Sinfonietta suoriutui tehtävästään mallikkaasti. Veli Kujala osallistui erikoisharmonikkoineen näyttämötoimintaan pahanenteisenä harakkana, josta kehkeytyi koko teoksen traaginen symboli.

Tekijätiimin päätös olla näyttämättä tapahtumiin liittyvää väkivaltaa, naisten kidutusta tunnustusten saamiseksi, oli sinänsä kiitettävä ratkaisu, mutta se ei ikävä kyllä toimi. Seurueen ne jäsenet, jotka eivät olleet lukeeet librettoa, tulkitivat valloisan lopun helpottuneina sitten, että tuomitut naiset pelastuivat viime tipassa. Tämä ei kaikei ollut tekijöiden tarkoitus.

► **HS.fi/kulttuuri:** Arvostelun pidempi versio

Kaj Stenvallin Putin-teokset leviävät nyt maailmalle

Kuvataide | Viimeksi Stenvallin teoksen kuvan jakoi oligarkki Mihail Hodorkovski.

Venla Kuokkanen HS

TURKULAISEN kuvataiteilijan Kaj Stenvallin maalauksissa Venäjän presidentti Vladimir Putin kylpee verellä täytetyssä kylpyammeessa.

Toisessa maalauksessa Putin seisoo maalipensseli ja -purkki kädessään nurkassa, johon hän on itsensä ahtanut. Kolmannessa kuvassa vanha mies yrittää keikistellä selfissä.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on vaikuttanut suuresti Stenvallin työnteekoon. Hän maalaa tällä hetkellä pari, kolme Ukrainan sotaa kommentoivaa teosta viikossa ja jakaa niistä kuvia Twitterissä ja Instagramissa. Lyhyessä ajassa hän on tehnyt sotaa kommentoivia teoksia jo reilut 30.

Kuvista on tullut nopeasti someilmiö. Parhaimmillaan kuvat ovat keränneet noin 1 800 jakoa ja yli 10 000 tykkäystä Twitterissä. Kotimaisten medioiden lisäksi Stenvallin teokset on noteerattu saksalaisessa *Der Spiegel* -lehdessä, ja muutama päivä sitten Putin-vastustaja Mihail Hodorkovski jakoi Twitterissä kuvan Stenvallin maalauksesta.

Vuosituhanen alussa Hodorkovski oli miljardööri ja Venäjän rikkain mies, joka istui vaikutusvaltaisena oligarkkina neuvottelupöydissä Putinin kanssa. Hän kuitenkin suututti Putinin ja elää nykyisiin maanpaossa.

KANTAAOTTAVAT ja Putinia kritisoivat maalaukset ovat kuuluneet Stenvallin repertuaariin jo vuosia. Kun Venäjä valtasi Krimin 2014, anka-aiheisista teoksistaan tunnettu taiteilija alkoi maalata teoksia Putinista.

Aihe kiehtoi häntä, sillä Krimin valtaus oli törkeä rikkomus kansainvälisen oikeuden näkökulmasta, ja samoihin aikoihin Putin alkoi brändätä itseään voimakkaana johtajana.

Stenvallin ensimmäisen aallon satiiriset Putin-kriittiset teokset eivät tosin kiinnostaneet ketään. Niitä ei myöskään uskallettu ottaa näyttelyyn vuonna 2015 Oulokumussa.

”Vuonna 2014 oli suomettumisen ajan tuulia liikkeellä. Törnäsin todella paljon siihen, että aiheesta vaiettiin aika totaalisesti, jottei suututeta isoa naapurista tai jotain”, Stenvall kertoo HS:lle.

TYYPILLISESTI Stenvallilta kuluu yhden teoksen maalaamiseen yksi aamupäivä. Joskus teoksista tulee korjailtua vielä pieniä virheitä senkin jälkeen, kun kuvat ovat päätyneet jo verkkoon. Muutokset ovat kuitenkin niin

Kaj Stenvallin *Washing Sins Away* -maalauksessa Venäjän presidentti Vladimir Putin kylpee ukrainalaisten veressä.

The Fighter -maalauksessa Vladimir Putin on joutunut vastuuseen teostaan.

Kaj Stenvall: What is Your Honest Opinion?

vähäisiä, ettei niitä valokuvissa edes huomaisi. ”Olellaista on se, että on reaaliajassa kiinni.”

Yksi esimerkki tästä on maalaus, jossa Putin on oikeuden edessä. Kuva on maalattu ennen helmikuun puolivälissä alkanutta hyökkäystä. Stenvall kommentoi teoksellaan sodan alkamiseen liittyvää pelkoa ja sitä,

”Tämä on vaarallista hommaa.”

mihin kiristynyt tilanne voisi johtaa.

”Maalauksessa voi tavallaan kehittää tilanteita, joita ei varsinaisesti voi valokuvan tai dokumentointiteiden kautta tehdä. Tässä pystyy luomaan illuusion siitä, mitä on tapahtumassa.”

MAALAUSTEN pieni koko, 40x50 cm, sekä noin 50 vuoden rutiini tekevät työskentelystä ripeää.

Nopea tahti ei kuitenkaan tarkoita, etteivät työt syntyisi harkiten. Stenvall kuvailee työskentelyään harmaalla alueella liikkumiseksi ja tasapainotteluksi. Tiettyä rajaa ei sovi ylittää, mutta kriittikkä pitää voida esittää satiirin keinoin.

”Tämä on vaarallista hommaa. Jokainen tietää, mitä Putinin vastustajille voi käydä.”

Stenvallin mukaan taiteessa on kuitenkin suurempi liikkumavara esittää kriittikkä kuin monessa muussa toiminnassa. Siitä huolimatta työskentely vaatii tarkkuutta, tasapainottelua ja hyvän maun rajoissa toimimista.

Tulenaran aiheen lisäksi taiteilijalle on tärkeää, että öljyväri-maalaukset ovat tasoltaan sellaisia, että ne kestävät myös kansainvälisen yleisön kriittistä tarkastelua.

TÄHÄN saakka sotakriittisistä teoksista saatu palaute on ollut lähes yksinomaan positiivista, vaikka jotain epämääräisiä venäjänkielisiä kommentteja on tullutkin. Stenvall ei kuitenkaan ymmärrä venäjää, joten päällimmäisenä mielessä on rohkaisevat ja kiittävät kommentit.

Onko jokin olennainen seikka muuttunut Stenvallin ensimmäisen ja toisen Putin-maalaukskauden välillä?

On, nimittäin kuvien malli. Stenvall käyttää maalauksensa pohjana aitoja ja ajankohtaisia kuvia Putinista, koska ilman niitä maalaaminen olisi hänen mukaansa mahdotonta.

Kuvissa näkyy siten Putinin vanhentuminen ja muuttuminen vuosien aikana.